

Revealing the invisible

Op twee plaatsen in Nederland werd, onder de titel 'Revealing the invisible', werk van mediakunstenaars Madelon Hooykaas en Elsa Stansfield getoond. Tussen de vaste collectie van museum Gouda was een selectie van voornamelijk video-installaties opgesteld. In de Ketelfactory te Schiedam lag het accent vooral op de symbiose van het kunstenaarsduo en was er recent werk van Hooykaas te zien. Via de getoonde werken vernemen we wat voor Hooykaas dierbaar en memorabel is geworden. Sinds de dood van Stansfield (2004) gaat zij alleen verder op het pad dat de kunstenaars aanvankelijk samen bewandelden. De twee tentoonstellingen zorgen voor een uitvoerig retrospectief. Onder de titel 'Revealing the Invisible' werd ook een boek gepresenteerd bij het Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk). Het boek met videomateriaal op DVD schetst een inspirerend beeld van de artistieke nalatenschap van de beide kunstenaars.

Door Eleonoor van Beusekom

Een boodschap kan eeuwenlang dezelfde zijn. Met die gedachte aanschouw ik de werken van Elsa Stansfield en Madelon Hooykaas. Deze mediakunstenaars van het eerste uur experimenteerden vanaf 1972 met de nieuwste technologieën en ontdekkingen op audiovisueel gebied. Als generatiegenoot zag ik hun werk voor het eerst in de tijd waarin het werd gemaakt. Hun films, sculpturen en installaties gaan over ruimte en tijd, de cyclus van de seizoenen, de getijden en natuurlijke elementen – radiogolven, magnetische velden. Volgens het kunstenaarsduo staan technologie en wetenschap niet haaks op de natuur of op de kunst, maar maken er juist deel van uit. Ook de wetenschap evolueert! Gelijk alchemisten lijken zij door hun constante en expliciete verwijzing naar de aarde en de natuur op zoek te zijn naar het Goud. Of gaat het misschien om een receptuur voor de ultieme en waarachtige waarneming, de 'steen der wijzen'?

Werk en leven

Dezelfde onlosmakelijkheid als die van kunst, wetenschap en technologie constateren de kunstenaars in het geheel van werk en leven. De weg van Boeddha vormt voor hen een niet aflatende inspiratiebron - In 1970 trok Hooykaas zich als eerste vrouw terug in een boeddhistisch Zenklooster in Japan en kreeg zij zelfs toestemming daar foto's maken - De boeddhistische inspiratie komt vooral tot uiting in de wijze waarop de kunstenaars hun waarnemingen presenteren: de grote eenvoud van onderwerp en vormgeving met respect voor de bronnen van leven – in alle rust weergegeven. Deze gewaarwordingen attenderen ons op universele waarheden – verpakt in kunstwerken om ons wakker te schudden. De letterlijke betekenis van Boeddha is 'de ontwaakte'. Ook nu is de boeddhistische levenshouding nog altijd actueel. Ons hedendaagse Westen geeft er vele nieuwe namen aan – 'mindfulness' bijvoorbeeld. Hoe dan ook geven de stromingen en therapieën die terugverwijzen naar het Boeddhisme ons een houvast in onze hedendaagse nerveuze samenleving.

Het beleven in het nu

Wat gebeurt er nu wanneer een argeloze toeschouwer niet over deze relevante achtergrondinformatie beschikt? Kunst maken – en zeker in een nieuw medium – kan een opwindende ervaring zijn. Maar in hoeverre is het mogelijk dat wij kijkers een zelfde soort impact ervaren? Is het mogelijk ons zo'n soort impact te herinneren? Of is die altijd en alleen maar te 'beleven'? Mijn conclusie is dat de ervaring van een moment nooit precies weer te geven is – laat staan te evenaren. Binnen deze filosofische beperking echter wijst het werk van Hooykaas en Stansfield de kijker de weg. De meeste video-installaties in de tentoonstelling in Gouda onderstrepen de grote versnelling waarin ons leven inmiddels terecht is gekomen middels een bewust toegepaste traagheid. We worden hierdoor geconfronteerd met documenten uit een ander tijdsgewricht.

Mount Analogue

Mount Analogue is de titel van een recent werk van Hooykaas dat was opgesteld in de Ketelfactory. Het bestaat uit een projectie op de muur van een geluidloze video die samenvalt met de getekende contour van een berg, die in een enkele potloodlijn werd neergezet. Hooykaas raakte geïnspireerd door het gelijknamige boek van de Franse schrijver en dichter René Daumal. Dit boek gaat over een symbolische beklimming van een berg en de relatieve snelheid van dat individuele avontuur. Beklimmingen van bergen zijn een steeds weer terugkerend fenomeen in kunst en literatuur. Francesco Petrarca bijvoorbeeld beweert de eerste te zijn geweest die een berg beklimde vanwege het uitzicht vanaf de top. Kunsthistorici schrijven aan deze actie het begin van de renaissance toe. Uit literatuur van recentere datum, een voorbeeld van Zenboeddhist Alan Watts, die zijn meditatieve overpeinzingen tijdens het bergbeklimmen in een dagboek noteerde: "Cloud-hidden, whereabouts unknown, a mountain journal". De berg vormt een verankering op weg naar de hemel, geeft ons vrijheid en uitzicht en helpt ons bij het verheffen boven het alledaagse leven op aarde. Voor mij is *Mount Analogue* representatief voor het werk van Hooykaas en Stansfield. Een meditatie pars pro toto: een hedendaags momentum in een eeuwenoude traditie.

Stansfield/Hooykaas, *Mount Analogue*, foto Bob Goedewaagen

Revealing the invisible, Madelon Hooykaas en Elsa Stansfield.
MuseumgoudA, 5 september t/m 31 oktober 2010, www.museumgouda.nl
De Ketelfactory, 10 september t/m 31 oktober 2010, www.deketelfactory.nl
www.stansfield-hooykaas.net
www.nimk.nl

Revealing the Invisible

The Art of Stansfield/Hooykaas from Different Perspectives

Revealing the invisible, the Art of Stansfield/Hooykaas from different Perspectives. Het boek, dat helaas alleen in het Engels verscheen, is een document dat tegelijkertijd een object is geworden door de bijzondere vormgeving van Hansje van Halem. De 336 pagina's zijn, compleet met lila leeslint en kapitaaltes, gebonden in een schitterende kobaltblauwe linnen omslag. Het 'rijke' ontwerp oogt fris en is tegelijkertijd aangenaam sober. Een boek maken over voornamelijk videokunst is werkelijk een uitdaging. RGB, Rood, Groen en Blauw, zijn de kleuren waaruit het beeld van video is opgebouwd. Die kleuren lijken als een mist op te stijgen uit de marges van de pagina's. Het zijn subtiele hints naar videokunst. Terwijl je verdiept bent in de tekst waaiert er vanuit de kern steeds een kleurwolkje mee met de woorden die je leest. Alle afbeeldingen zijn vrij op de pagina geplaatst en door een schaduw effect vestigen ze de indruk geprojecteerd te zijn. En dan de vibrerende schutbladen, een interpretatie van de horizontale lijnopbouw van video en DVD bij weergave via een monitor. De tekst van Madelon Hooykaas gaat over haar ontmoeting met Elsa Stansfield. Daarnaast belichten tien andere auteurs het werk van de kunstenaars vanuit een eigen invalshoek. (EvB)

Revealing the invisible, the Art of Stansfield/Hooykaas from different Perspectives, Madelon Hooykaas, Claire van Putten, Uitgeverij De Buitenkant, 2010, ISBN 978 94 90913 03 8